

SUHF och öppen vetenskap

Slutrapport för mandatperioden 2021 – 2022.

Inledning

Öppen vetenskap syftar till att göra forskningsprocessen mer öppen och inkluderande. Med öppen tillgång till vetenskaplig information kan forskningens resultat användas av andra, både inom och utanför forskarsamhället. Det handlar om att göra forskningen transparent, tillgänglig och återanvändbar. Öppen vetenskap innefattar bland annat:

- Öppet tillgängliga publikationer – att vetenskapliga resultat ska vara tillgängliga och återanvändbara för alla
- Öppna forskningsdata – att materialet som vetenskapliga resultat bygger på ska vara tillgängligt och återanvändbart för alla
- Öppen källkod
- Utvärderingsmetoder som tar hänsyn till samhällsnytta
- Öppna lärresor – att utbildnings- och undervisningsmaterial fritt delas och återanvänds
- Medborgarforskning – att allmänheten direkt involveras i forskningsprojekt eller olika delar av forskningsprocessen.

För att samordna alla förbundets aktiviteter finns en samordningsgrupp. Till gruppen fanns under mandatperioden tre undergrupper: Den nationella arbetsgruppen för forskningsdata, Referensgruppen kring European Open Science Cloud (EOSC) och en utredningsgrupp bortom de transformativa avtalen.

Samordningsgruppen för öppen vetenskap

För att samordna och styra det strategiska arbetet med öppen vetenskap finns en samordningsgrupp för öppen vetenskap. Gruppen består av ordförandena för de olika SUHF-grupper som är mest involverade i frågorna, vilket även inkluderar nätverken för förvaltningscheferna, samt SUHF:s representanter i grupper som organiseras av andra aktörer, framförallt Kungliga biblioteket (KB) och Vetenskapsrådet (VR).

Uppdrag

Samordningsgruppen ser till att utvecklingen av öppen vetenskapsfrågorna samordnas och styrs från SUHF:s sida och att det sker en ändamålsenlig arbetsdelning mellan olika grupper som arbetar med dessa frågor.

Gruppen rådfrågas om uppdrag till nya grupper inom området, förfrågningar från andra organisationer och också kunna föreslå förändringar eller preciseringar av etablerade SUHF-

grupperns uppdrag. Den omvärldsbevakar utvecklingen och ger förslag till styrelsen om strategiska prioriteringar. Samordningsgruppen har i uppgift att följa upp och styra arbetet med SUHF:s färdplan och handlingsplan för öppen vetenskap.

Samordningsgruppen fungerar som referensgrupp vad gäller fördelningen av kostnaderna för geodata och förvaltningen av tjänsten GET (den gemensamma distributionstjänsten).

Sammansättning

Ledamöter för perioden 1 januari 2021 – 31 december 2022: Peter Aronsson, rektor Linnéuniversitetet, ordförande styrgruppen för Forum för bibliotekschefer (ordförande), Wilhelm Widmark, överbibliotekarie Stockholms universitet, ledamot av Bibsams styrgrupp, ledamot av styrgruppen för Forum för bibliotekschefer samt sammankallande i EOSC referensgrupp (verkställande ledamot), Astrid Söderbergh Widding, rektor Stockholms universitet, ordförande i Bibsams styrgrupp, Hans Wiklund, universitetsdirektör Umeå universitet, ordförande i expertgruppen för arkiv- och informationshantering, Jan-Ingvar Jönsson, rektor Linköpings universitet, ordförande i Arbetsgruppen för meritbedömningar, Louise Pålsson, universitetsdirektör Örebro universitet, ordförande i Expertgruppen för ekonomifrågor, Per Dannetun, biträdande universitetsdirektör Linköpings universitet, ordförande i den nationella arbetsgruppen för forskningsdata samt Lars Alberius, utredare, SUHF:s kansli.

Slutrapport

Samordningsgruppen för öppen vetenskap

Samordningsgruppen har under mandatperioden träffats fem gånger för samordning och utbyte av information kring de olika gruppernas arbete med öppen vetenskap.

Samordningsgruppen för öppen vetenskap har under mandatperioden fungerat som referensgrupp vad gäller fördelningen av kostnaderna för geodata och förvaltningen av tjänsten GET (den gemensamma distributionstjänsten). SUHF har en representant i Geodatarådet: Lars Harrie, professor vid Institutionen för naturgeografi och ekosystemvetenskap, Lunds universitet. Kostnaderna revideras från 1 januari 2019 och har inte reviderats sedan dess.

Den nationella arbetsgruppen för forskningsdata

Den nationella arbetsgruppen för forskningsdata inrättades i november 2017.

Under mandatperioden har gruppen haft följande medlemmar: Per Dannetun, forskningsdirektör/bitr. universitetsdirektör, Linköpings universitet (ordförande), Elisabeth Strandhagen, biträdande föreståndare, Göteborgs universitet (vice ordförande), Sabina Anderberg, senior rådgivare, Stockholms universitet, Birgitta Edenius, arkivarie/dataskyddsombud, GIH, Lena Molnar, jurist, Örebro universitet och Lars Alberius, SUHF:s kansli.

Fokus för gruppens arbete har legat på att ta fram en färdplan för öppen vetenskap (REK 2021:1) och en vägledning för implementering av färdplan för öppen vetenskap (antagen av SUHF:s styrelse i juni 2022). Båda dokumenten har översatts till engelska.

Årligen sedan 2018, fem gånger, har en enkätundersökning genomförts kring hur stödet för hanteringen av forskningsdata ser ut vid lärosätena. Syftet med enkäterna är att snabbt få en årlig övergripande inblick i hur långt de svenska lärosätena har kommit i sitt arbete med att utveckla lokala infrastrukturer och stöd för god hantering av forskningsdata. Svarsfrekvensen är hög. Det pågår ett aktivt arbete vid lärosätena för att driva frågan om och skapa riktlinjer för

hantering av forskningsdata. För varje år sker en successiv ökning av antalet lärosäten som har beslutade riktlinjer. Antalet lärosäten som har ett pågående arbete med riktlinjer ökar också.

Arbetsgruppen har fört dialog med Riksrevisionen kring deras kommande revision kring lärosätenas hantering av forskningsdata, liksom översatt San Francisco-deklarationen om forskningsutvärdering (DORA) från engelska till svenska. Vidare har arbetsgruppen haft presentationer om sin verksamhet i flera olika sammanhang, både nationellt (t.ex. IFFIS november 2022) och internationellt (t.ex. EOSC Tripartite Event Tallin, oktober 2022).

Referensgruppen för European Open Science Cloud

Referensgruppen för European Open Science Cloud inrättades i september 2020.

Följande personer ingår i referensgruppen: Wilhelm Widmark, överbibliotekarie Stockholms universitet (sammankallande), Per Dannelund, forskningsdirektör och bitr. universitetsdirektör Linköpings universitet, Sverker Holmgren, professor Chalmers tekniska högskola, Karolinska Institutet och Uppsala universitet, Koraljka Golub, professor Linnéuniversitetet, Hanna Lindroos, avdelningschef, Sveriges lantbruksuniversitet, Lars Alberius, SUHF:s kansli och Sabina Anderberg, senior rådgivare, Stockholms universitet (sekreterare).

Stockholms universitet är som värdorganisation för SUHF medlem i European Open Science Cloud Association (EOSC-A). EOSC-A är ett s.k. co-programmed partnerskapsprogram som syftar till att möjliggöra delning av öppna och FAIR forskningsdata över landsgränser och ämnesområden i Europa och globalt. Universitet, högskolor och andra aktörer har möjlighet att vara medlemmar i EOSC-föreningar som är juridiska personer, enligt belgisk lag. Wilhelm Widmark är SUHF:s representant i EOSC-A.

Syftet med referensgruppen är att vara behjälplig i arbetet att söka medlemskap i European Open Science Cloud (EOSC-A) samt att vara en referensgrupp för det framtida arbetet med EOSC-a.

Referensgruppen har haft fokus på att informera om arbetet inom EOSC-A:s svenska medlemslärosäten samt samordna lärosätenas intressen.

I och med att Vetenskapsrådet tillsatt en referensgrupp för bl.a. EOSC avslutas gruppens uppdrag.

Utredningsgruppen bortom de transformativa avtalen

Transformativa avtal är en relativt ny form av kontrakt mellan vetenskapliga förlag och akademien. Avtalen ger forskarna möjlighet att publicera sina artiklar öppet tillgängliga och är avsedda att driva på en övergång av vetenskapliga tidskrifter från prenumerationsbaserade affärsmodeller till en affärsmodell baserad på öppen tillgång. I dessa avtal kombineras kostnaderna för att läsa och publicera i syfte att få en bättre kostnadskontroll och en ökad pristransparens.

Grundtanken med de transformativa avtalen, som till stor del består av s.k. hybrid-tidskrifter, är att de endast ska vara tillfälliga under en övergångsperiod. En uppenbar risk är att förlagen inte ser dem som tillfälliga utan kommer att försöka permanenta de transformativa avtalen som den nya affärsmodellen. För att undvika att hamna i denna situation måste Sverige ha en strategi i linje med regeringens målbild för hur den vetenskapliga kommunikationen ska se ut i framtiden. cOALition S har genom Plan S annonserat att de inte kommer att godkänna transformativa avtal efter utgången av 2024.

SUHF har därför, efter samråd med Kungliga biblioteket och Bibsamkonsortiets styrgrupp, en utredningsgrupp med representanter från forskare, finansiärer och förhandlare med uppgift att lägga fram en välgrundad strategi inför övergången från de transformativa avtalen. Utöver det undersöker gruppen alternativa publiceringsvägar utanför de kommersiella förlagen samt ge förslag på sådana. Strategin är klar vid utgången av 2023. Strategin kommer att remitteras till lärosätesledningarna och finansiärerna för ett slutgiltigt beslut i Bibsamkonsortiets styrgrupp.

Utredningsgruppen har följande sammansättning: Astrid Söderbergh Widding, rektor, Stockholms universitet, Wilhelm Widmark, överbibliotekarie, Stockholms universitet, Anna Lundén, enhetschef, Kungliga biblioteket, Mats Benner, dekan, Lunds universitet, Gustav Nilsson, MD, PhD, Karolinska Institutet, Erik Lindahl, professor, Stockholms universitet, Katarina Macleod, professor, Södertörns högskola, Sofie Björling, avdelningschef, Vetenskapsrådet, och Olle Lundberg, huvudsekreterare, Forte.